ASIANTUNTIJALAUSUNTO 1(4)
A-Kiltojen Liitto ry
Yrmy Ikonen
Toiminnanjohtaja
19.10.2022

Eduskunta Sosiaali- ja terveysvaliokunta
HE 197/ 2022 vp

Asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi sosiaalihuoltolain ja terveydenhuoltolain muuttamisesta sekä niihin liittyviksi laeiksi

A-Kiltojen Liitto ry kiittää mahdollisuudesta lausua sosiaali- ja terveysvaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi sosiaalihuoltolain ja terveydenhuoltolain muuttamisesta sekä niihin liittyviksi laeiksi. Tavoitteena päihde- ja mielenterveyslainsäädännön uudistamistyölle on ollut parantaa tarvetta vastaavien palvelujen saatavuutta, saavutettavuutta, vaikuttavuutta ja palvelujen kokonaisuutta. Valtakunnallisen päihdetoipujajärjestön näkökulmasta palvelujen sijoittaminen yleislakeihin on kannatettavaa, sillä uudistuksen tavoitteena ollut myös päihde- ja mielenterveysongelmista ja -riippuvuuksista kärsivien ihmisten yhdenvertainen kohtelu muiden sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaiden/ potilaiden kanssa sekä poistaa ensin mainittuihin ihmisryhmiin kohdistuvaa stigmaa.

Lausunnonantajan lausunto

Pidämme hyvänä, että pitkään jatkunut uudistamistyö on saatu valmiiksi, ja että päihde- ja mielenterveystyön kentän alkukesän 2022 lausuntokierroksella ilmaisemia näkökulmia on huomioitu hallituksen esityksessä. Esityksessä näkyy lukuisten lausunnonantajien kanta siihen, että myös sosiaalihuoltolaissa päihde- ja riippuvuuspalvelut tulee säilyttää omana pykälänään, kun erityislait päihdehuoltolaki ja mielenterveyslaki kumotaan palvelujen osalta. Esityksestä välittyy näkemys päihdetyöstä kokonaisvaltaisena sosiaali- ja terveydenhuoltona.

Pidämme myönteisenä mm. sitä, että sosiaalihuollon päihdetyö sekä päihde- ja riippuvuuspalvelut, ml. mielenterveystyö ja -palvelut, sijoitetaan esityksessä hyvinvointialueiden järjestämisvelvollisuuden piiriin Sosiaalihuoltolain 3 luvussa. Erityislakeja kumottaessa tulee näin huomioiduksi se, että palveluja ei heikennetä, ja se, että lain soveltaminen hyvinvointialueilla on mahdollisimman selkeää. **On ensiarvoisen tärkeää, että järjestämisvelvollisuuden piirissä olevia päihde- ja riippuvuustyön erityisiä palveluja määrittävät sosiaalihuoltolain 24§ ja sitä selventävä 24a § on laissa kirjattu auki, jotta myös erityispalvelut 24a §:ssä tulevat selvästi näkyviin ja säilyvät järjestämisvelvollisuuden piirissä.**

A-Kiltojen Liitto ry
Itsenäisyydenkatu 17 B 3.krs
33500 Tampere
www.a-kiltojenliitto.fi

Pidämme hallituksen esitystä pääosiltaan kannatettavana. Ehdotamme esitykseen vielä joitakin lisäyksiä yhtäältä liittyen kokemusasiantuntija- ja vertaistoiminnan resurssin hyödyntämiseen päihde- ja riippuvuuspalveluissa ja toisaalta selventämään lainsäädännön soveltamista käytännön työssä.

1. Lisäysehdotus SHL 24§ perusteluihin HE sivulle 125

Säädöskohtaisissa perusteluissa tulisi selkeämmin huomioida vertaistoiminta kokemusasiantuntijatoiminnan rinnalla sosiaalipalveluja kehitettäessä, toteutettaessa ja arvioitaessa. Järjestöjen ja muiden toimijoiden vertaistoiminnassa on merkittävä valtakunnallinen resurssi hyödynnettäväksi palveluissa ja tarjoamassa usein välttämätöntä pitkäkestoista tukea.

Lisäysehdotus SHL 24§ perusteluihin HE sivulle 125: *”Vertaistoimintaa tulisi olla tarjolla sosiaalipalveluja täydentämässä.”*

2. Lisäysehdotus SHL 25§ perusteluihin HE sivulle 130

Säädöskohtaisissa perusteluissa tulisi selkeämmin huomioida vertaistoiminta kokemusasiantuntijatoiminnan rinnalla sosiaalipalveluja kehitettäessä, toteutettaessa ja arvioitaessa. Järjestöjen ja muiden toimijoiden vertaistoiminnassa on merkittävä valtakunnallinen resurssi hyödynnettäväksi palveluissa ja tarjoamassa usein välttämätöntä pitkäkestoista tukea.

Lisäysehdotus SHL 25§ perusteluihin HE sivulle 130: *”Vertaistoimintaa tulisi olla tarjolla sosiaalipalveluja täydentämässä.”*

3. Lisäysehdotus THL 28§ perusteluihin HE sivulle 146

Säädöskohtaisissa perusteluissa tulisi selkeämmin huomioida vertaistoiminta kokemusasiantuntijatoiminnan rinnalla palveluja kehitettäessä, toteutettaessa ja arvioitaessa. Järjestöjen ja muiden toimijoiden vertaistoiminnassa on merkittävä valtakunnallinen resurssi hyödynnettäväksi palveluissa ja tarjoamassa usein välttämätöntä pitkäkestoista tukea.

Lisäysehdotus THL 28§ perusteluihin HE sivulle 146: *”Vertaistoimintaa tulisi olla tarjolla palveluja täydentämässä.”*

4. Lisäysehdotus THL 28§ perusteluihin HE sivulle 148

Säädöskohtaisissa perusteluissa tulisi selkeämmin huomioida vertaistoiminta kokemusasiantuntijatoiminnan rinnalla palveluja kehitettäessä, toteutettaessa ja arvioitaessa. Järjestöjen ja muiden toimijoiden vertaistoiminnassa on merkittävä valtakunnallinen resurssi hyödynnettäväksi palveluissa ja tarjoamassa usein välttämätöntä pitkäkestoista tukea.

Lisäysehdotus THL 28§ perusteluihin HE sivulle 148: *”Vertaistoimintaa tulisi olla tarjolla palveluja täydentämässä.”*

5. Lisäysehdotus THL 28§ perusteluihin HE sivulle 148

Hallituksen esityksen kohdassa sosiaali- ja terveydenhuollon yhteiset palvelut (HE sivu 177 SHL 2a ja sivu 183 THL 8a §) on täsmennetty niiden sisältöä nykyiseen verrattuna. Säännökset ovat yhtenevät molemmissa laissa, ja niiden osalta ei ole huomautettavaa. Näiden säännösten tavoitteena on ollut selkeyttää niitä käytännössä usein esiintyviä epäselviä tilanteita, kumpi lainsäädäntö tulee milloinkin sovellettavaksi. Tässä täytyy huomioida se seikka, että nämä säännökset koskevat kaikkia sosiaalihuollon asiakkaita ja terveydenhuollon potilaita. Sosiaalihuollon tarpeita vastaavien palvelujen antamisesta sovelletaan sosiaalihuoltolakia ja lääketieteellisen tarpeenmukaisen terveyden- ja sairaanhoidon antamisesta terveydenhuoltolakia. Hallituksen yleis- ja yksittäisperusteluissa on useaan otteeseen tuotu esille se seikka, että sovellettavaa lainsäädäntöä ratkaistaessa tulee huomioitavaksi mitkä ovat sisällöltään sosiaalihuollon ja mitkä terveydenhuollon tehtäviä, mikä on asiakkaan/ potilaan tilanne ja mikä on palvelujen tarve. Sovellettava lainsäädäntö valitaan sen perusteella mikä palvelu sisällöltään vastaa em. tavoitteita ja tarkoitusta, ja myös millä perusteella asiakas /potilas on hakeutunut palveluihin. Näiltä osin tulee ratkaistavaksi myös yhteisissä palveluissa se seikka, mikä taho tekee yhteisissä palveluissa arvioinnin palvelun ja hoidon suhteen. Sosiaalihuoltolain mukaisten palvelujen arvioinnista vastaa sosiaalihuollon ammattilainen ja vastaavasti terveydenhuoltolain mukaisesta terveyden- ja sairaanhoidon arvioinnin antamisesta terveydenhuollon ammattilainen omien toimivaltuuksiensa puitteissa.

Jotta asiakkaan etu kokonaisuudessaan toteutuisi parhaiten, eikä lainsäädännön perustelujen sisältämien tulkinnanvaraisten toimintaohjeiden kautta syntyisi väärinkäsityksiä asioista, joista laissa on säädetty selkeästi, esitämme lisäystä THL 28 § perusteluihin HE sivulle 148 kohtaan *"Tällaisissa sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisissä yksiköissä palveluja tulisi tarjota terveydenhuoltolain 8 a §:n ja sosiaalihuoltolain 2 a §:n mukaisina sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisinä palveluina. Hoidon tarpeen arvioimisessa ja sen antamisessa noudatettaisiin terveydenhuoltolain mukaista menettelyä, ja tarvittava sosiaalinen kuntoutus liitettäisiin siihen yhteisesti toteutettuna palveluna tai esimerkiksi turvaamalla laitosjakson jälkeinen palvelujen tarve**."***

Lisäysehdotus THL 28 § perusteluihin HE sivulle 148: *"Sosiaalihuoltolain mukaisen kuntoutuksen ja muun tuen tarpeesta vastaavasta palvelusta arvion tekee itsenäisesti sosiaalihuollon ammattilainen ja palvelusta annetaan hallintopäätös."*

6. Täsmennysehdotus SHL 24 § 4 momenttiin HE sivulle 180 (205)

Hallituksen esityksessä päihdepalvelujen osalta käsitteinä käytetään *hoito-termiä*, kun kyseessä on terveydenhuoltolain mukainen hoito, ja *kuntoutus -termiä* käytetään sekä terveydenhuoltolaissa että sosiaalihuoltolaissa. Päihdetyön ja päihde- ja riippuvuuspalvelujen osalta nykyisen päihdehuoltolain 7§:n mukainen huollon tarve määritellään HE sivulla 222 seuraavasti: *"Päihdehuollon palveluja tulee antaa henkilölle, jolla on päihteiden käyttöön liittyviä ongelmia, sekä hänen perheelleen ja muille läheisilleen."* Näistä päihdehuoltolaissa mainituista päihdepalveluista, jotka ovat voimassa olevaa lainsäädäntöä osa on HE:ssä siirretty terveydenhuoltolakiin ja osa sosiaalihuoltolakiin. Terveydenhuoltolaissa 28§ em. "huollon tarve on kirjattu sivulle 184, (213) seuraavasti: *"Hoitoa on annettava henkilön, hänen perheensä ja muiden*

läheistensä tuen, hoidon- ja kuntoutustarpeen perusteella." Sosiaalihuoltolain 24 § 4 momentti on HE:ssä kirjattu sivulle 180, (205) seuraavasti: *"Palveluja on annettava henkilön, hänen perheensä ja muiden läheistensä avun ja tuen tarpeen perusteella."* Koska kuntoutus -termiä käytetään molemmissa sekä terveydenhuoltolaissa ja sosiaalihuoltolaissa, tulisi selvyyden vuoksi myös sosiaalihuoltolaissa kirjata "avun, tuen *ja kuntoutuksen* tarpeen perusteella".

Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan kuntoutusta onkin perusteltu tällä tavalla ("avun, tuen ja kuntoutuksen tarpeen perusteella") sosiaalihuoltolakia sovellettaessa (PHL 7 §, SHL 17 §). Ehdotetulla lisäyksellä kuntoutus-termin moninainen merkityksen sisältö tulisi selkeämmin esille terveydenhuollon ja sosiaalihuollon lakia soveltaville työntekijöille sekä muille toimijoille ja päätöksentekijöille. Myös kuntoutusrahan saannin edellytykset lain Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista perusteella olisivat käytännössä selkeämmin ratkaistavissa, kummasta kuntoutuksesta on kysymys, ks. HE sivu 192, (228): *"Sosiaalihuoltolain perusteella päihde- ja riippuvuustyönä tai terveydenhuoltolain perusteella päihde- ja riippuvuushoitona annetun yksilökohtaisen laitosmuotoisen kuntoutuksen osalta voidaan myöntää kuntoutusrahaa jäljempänä mainituilla edellytyksillä. Kuntoutusrahaa myönnetään edellyttäen, että kuntoutus perustuu sosiaalihuoltolain perusteella laadittuun asiakassuunnitelmaan tai terveydenhuoltolain perusteella laadittuun kuntoutussuunnitelmaan, josta on käytävä ilmi, miten kuntoutuksella pyritään vaikuttamaan päihteistä tai riippuvuuksista aiheutuviin työ- ja ansiokykyongelmiin siten, että kuntoutus edistää vakuutetun työelämään tuloa, työelämässä pysymistä tai sinne palaamista."*

Täsmennysehdotus SHL 24 § 4 momenttiin HE sivulle 180, (205):
"Palveluja on annettava henkilön, hänen perheensä ja muiden läheistensä avun, tuen ja ***kuntoutuksen*** *tarpeen perusteella."*

Lisätiedot:

Yrmy Ikonen

Toiminnanjohtaja

A-Kiltojen Liitto ry

yrmy.ikonen@a-kiltojenliitto.fi

p. 045 6366629